

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11642150>

“TARBIYA” FANINI O‘QITISHDA TARBIYAVIY TEXNOLOGIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISH

Sultanova Nodira Rashid qizi

Urganch davlat pedagogika instituti 1-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola orqali siz Tarbiya fanini o‘qitishda tarbiyaviy texnologiyalar haqida va ularning samarasi haqida bilimlarga ega bo‘lasiz. Tarbiya fanini o‘qitishda texnologiyalardan foydalanish muhim omil sanaladi. Texnologiyalarni to‘g‘ri qo‘llash pedagogning mahoratiga bog‘liq. Dars jarayoning to‘g‘ri shakllantirish, pedagogning mahorati, turli texnologiyalardan foydalanish haqida yangi bilimlarga ega bo‘lasiz.

***Kalit so‘z:** Tarbiya, texnologiya, dars, pedagogik mahorat, metod, tushuncha, o‘quvchi, axborot-kommunikatsiya, pedagogik texnologiya.*

Kirish: Ta’lim–tarbiya mazmuni, maqsad va vazifalari davrlar o‘tishi bilan kengayib borishi natijasida uning shakl va usullari ham takomillashib bormoqda. Hozirda inson faoliyatining asosiy yo‘nalishlari ulardan ko‘zda tutilgan maqsadlarni to‘liq amalga oshirish imkoniyatini beruvchi yaxlit tizimlar, ya’ni texnologiyalarga aylanib bormoqda. Xuddi shu kabi ta’lim-tarbiya sohasida ham so‘nggi yillarda pedagogik texnologiya amal qila boshladi. Pedagogik texnologiya tushunchasi ta’lim-tarbiya amaliyotini rivojlantirish ehtiyojlari asosida kelib chiqqan, va hozirda pedagogika, psixologiya fanlarida o‘z o‘rniga ega bo‘lgan keng ko‘lamli serqirra tushunchadir. Pedagogik texnologiyada ishlab chiqarish sohalaridagi turli texnologiyalardan farqli ravishda ishlov beriladigan material o‘quvchi (ta’lim oluvchi)ning aqliy, ruhiy, axloqiy sifatlari bo‘lib, ularga o‘qituvchi, tarbiyachi tamonidan ma’lum maqsadlarga erishish yo‘lida har turli ta’sirlar o‘tkaziladi.

Pedagogik texnologiya tushunchasi dastlab XX asrning o'rtalarida AQSHda paydo bo'lib, 1940-50 yillar o'rtasigacha «Ta'lim texnologiyasi» deb yuritilib kelgan va bu ibora texnika vositalaridan foydalanib o'qitishga nisbatan qo'llanilgan. 50-60 yillarda programmashtirilgan ta'lim nazarda tutilgan, 70- yillarda «pedagogik texnologiya» iborasi qo'llanilib, u avvaldan loyihalashtirilgan va aniq belgilangan maqsadlarga erishishni kafolatlovchi o'quv jarayonini bildirgan. 1979- yilda AQSHning Pedagogik kommunikatsiyalar va texnologiyalar assotsiatsiyasi tomonidan Pedagogik texnologiyani kompleks, integrativ jarayon deb asoslangan va 80- yillarning boshidan esa pedagogik texnologiya deb ta'limning kompyuterli va axborot texnologiyalarini yaratishga aytilgan. Hozirda bu tushunchaga quyidagi turli ta'riflar berilgan:

Texnologiya – biror ishda, san'atda, mahoratda qo'llaniladigan usullar, yo'llar yig'indisi. (Izohli lug'at).

Texnologiya – ishlov berish, ahvolni o'zgartirish san'ati, mahorati, qobiliyati metodlar yig'indisi. (V.M.Shepel).

Pedagogik texnologiya – bu o'qituvchi (tarbiyachi)ning o'qitish (tarbiya) vositalari yordamida o'quvchi (talaba)larga muayyan sharoit va ketma-ketlikda ta'sir ko'rsatish va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilangan shaxs sifatlarini shakllantirish jarayondir. (N.Saydaxmedov).

;Pedagogik texnologiya – o'qitishning, ta'limning shakllari, metodlari, usullari, yo'llari, tarbiyaviy vositalarning maxsus yig'indisi va komponovkasi (joylashuvi)ni belgilovchi psixologik tartiblar (ustanovka)lar majmuasi; u pedagogik jarayonning tashkiliy-uslubiy vositalaridan iborat (B.T.Lixachev).

Pedagogik texnologiya – texnika resurslari, odamlar va ularning o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda ta'lim shakllarini optimallashtirish vazifasini qo'yuvchi o'qitish va bilimlarni o'zlashtirishning hamma jarayonlarini yaratish, qo'llash va aniqlashning tizimli metodi. (YUNESKO).

Pedagogik texnologiya – bu o'qitishga o'ziga xos yangicha (innovatsion) yondashuvdir. U pedagogikadagi ijtimoiy-muhandislik tafakkurining ifodalanishi,

texnokratik ilmiy ongning pedagogika sohasiga ko'chirilgan tasviri, ta'lim jarayonining muayyan standartlashuvi hisoblanadi. Ta'lim jarayonida o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yish uchun o'quvchilarda ongli faoliyat ko'rsatish ko'nikmasini tarkib toptirish, ularni mustaqil, ijodiy fikrlashga o'rgatish alohida ahamiyatga ega. Chunki umumiy o'rta ta'lim o'quvchilari murakkab, ruhiy inqirozlar vujudga keladigan, yuqori quvvatga ega bo'lgan, shijoatli, yangilikka chanqoq, olamni o'zlashtirishga intiluvchan, mustaqillik va moslashuvchanlikka moyil, xulq-atvorida ijtimoiy me'yorlarning shakllanishi jadal sur'at bilan kechadigan yoshda bo'ladilar. Shunga ko'ra quyidagilarning muhimligi kuzatilmoqda:

- o'qituvchi bilan o'quvchilar hamkorligini boshlang'ich sinflardayoq yo'lga qo'yishning zarurligi;
- o'qituvchi bilan o'quvchilar hamkorligini ta'minlashga xizmat qiladigan metodlarni qo'llashning muhimligi;
- o'quvchilarga taqdim etiladigan axborotlar hajmining kengligi va ularni o'zlashtirish o'zaro hamkorlik va fikr almashinish muhitini taqozo qilishi;
- o'qituvchi bilan o'quvchilar orasida do'stona hamkorlikka asoslangan muhitning vujudga kelishi o'qituvchi pedagogik faoliyatining tarkibiy qismiga aylanishi zarurligi;
- o'quvchilar va o'qituvchilar munosabatlarida an'anaviy pedagogik yondashuvlarning saqlanib qolayotganligi va uni bartaraf etish ehtiyojining kuchayotganligi;
- ta'lim jarayoni samaradorligini ta'minlashda o'qituvchi bilan o'quvchilar hamkorligining muhimligi;
- o'qituvchining muomala odobi, nazokati, shaxslararo muomala maromi, o'quvchilar bilan do'stona munosabatni o'rnatuvchi muhim omil ekanligi va boshqalar.

Ta'lim jarayonida o'quvchilarning hamkorlikka asoslangan ijodiy faoliyatini tashkil etish uchun axborotli mahsullarni tayyorlash va ulardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Mazkur jarayonda sun'iy intellekt yoki mantiqiy-lingvistik modeldan unumli foydalanish mumkin. Bilimlarni modellashtirish turli ilmiy yo'nalishlarda turli

maqsadlarda amalga oshiriladi. Ekspert tizimlar nazariyasida bu metoddan intellektual vazifalarni kompyuter vositasida echishda foydalaniladi. O‘quv muhitida o‘qituvchi ham jismoniy, ham virtual ekspert model sifatida namoyon bo‘ladi. Pedagogika fani uchun umumlashgan quvvatlarni qo‘lga kiritish o‘ta muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. O‘zbekiston Respublikasining saylangan Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24-yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma‘ruzasi. - O‘zbekiston ovozi. - 2016. -8 dekabr.
2. Mirziyoyev Sh.M. Ilm-fan yutuqlari - taraqqiyoting muhim omili. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 30-dekabr kuni mamlakatning yetakchi ilm-fan namoyandalari bilan uchrashdi. - Xalq so‘zi. - 2016. - 31 dekabr.
3. Karimov I.A. YUksak malakali va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash -mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti. -Xalq so‘zi - 2012. - 18 fevral.c